

Cent anys d'en Roviretes

Referent dels flabiolaires i dels músics tradicionals sense solfa

Roviretes | Fonoteca de Música Tradicional Catalana

Avui, 19 de novembre, es compleixen 100 anys del naixement del flabiolaire **Josep Verdaguer 'Roviretes'**. El Tradicionàrius a Ràdio 4 en prepara un programa especial. De moment, el recorden amb l'article que **Jordi Roura** va dedicar-li el 2005 al número 23 de la revista *Folc*.

Josep Verdaguer Portet (1920-1995), conegut com en **Roviretes**, era flabiolaire i cantant. Té una plaça amb el seu nom al poble de Folgueroles, a Osona, i és tot un símbol i exemple per als músics tradicionals de Catalunya. **Roviretes** va néixer a Tavèrnoles i va treballar tota la vida al bosc amb la fusta, una feina que va heretar del seu pare. Des de molt petit es va sentir atret per la música i va tocar el flabiol i el tamborí a partir dels vuit anys. Fins i tot va començar a estudiar solfa, però els tres anys de Guerra Civil i els set següents i que va haver de fer de servei militar, el van fer desistir.

"Tenia molta oïda per la música. Des dels 18 anys i fins als 24 o 25, quan anava a un ball i hi havia una orquestra que tocava un tema que m'agradava, un pericón, un pasdoble... Carai! Em quedava a la memòria. Si m'haguessin donat un full amb quatre ratlles, l'hauria estudiat un mes i encara no hauria sabut què hi deia. Però al ball, el sentia només un cop i em quedava la lletra i la música", explicava el mateix **Roviretes**.

Video: https://www.youtube.com/watch?v=s_3yYTUuisw

"Jo no sabia solfa. Només hi vaig anar una temporadeta, i crec que ho feia molt bé. Però a mi em va espatllar la Guerra Civil, perquè la meva vocació era ser músic. La professora ens feia classe amb un piano i jo seguia les notes, i em deia que tenia molt d'avantatge amb la meua oïda. Jo

m'ajudava a aprendre amb els *cancioneros*, perquè llavors era diferent: una cançó durava molt més que ara".

En **Roviretes** va ser un músic que tocava d'oïda o, com ell deia, 'de nord'. Va tenir mestres importants, i va deixar alumnes i molts músics joves que l'admiraven i el tenien com a referent. El seu instrument era molt antic i resulta encara insòlit per a lutiers i musicòlegs. La tècnica d'acompanyar-se amb el tambor redoblant era una filigrana rítmica, segons els experts. Tot i que tocava amb l'escala antiga no temperada i amb una afinació una mica més alta que la dels instruments convencionals, tenia al seu repertori tangos, rumbes, pasdobles i peces molt difícils d'interpretar per un flabiol que ell va saber adaptar amb traça.

"Vaig començar l'any 1935. Tenia uns 15 anys. En vaig aprendre tot sol, però també he de dir que em va ajudar el meu mestre, en **Ventura de Viladrau**, un home gran que en sabia molt i tenia molta anomenada. Es presentava a uns concursos que feien a Barcelona i sempre guanyava. Jo era petit i quan ell venia a fer els saraus li demanava que me n'ensenyés", recordava el músic.

Video: <https://www.youtube.com/watch?v=c8gCKmmAR2c>

La seva vida artística va passar per tres etapes: la primera, més aviat curta, va durar des del seu debut fins a la guerra; la segona, a la postguerra, la va passar fent balls als pobles i acompanyant gegants, fins a finals dels anys cinquanta, i la tercera va començar el 1983, quan, després d'una temporada llarga d'inactivitat, el Grup de Recerca Folklorica d'Osona (GRFO) va animar-lo a tornar a l'escenari, que ja no va abandonar fins a la seva mort, l'estiu de 1995.

El 22 de setembre de 1984 en **Roviretes** es va presentar a Reus en un concert organitzat per l'associació Carrutxa. Llavors el vam conèixer i entrevistar per primera vegada. Ens havia cridat l'atenció el flabiol que utilitzava, que no era com els que tocaven a les cobles de sardanes: "Aquest instrument -va dir-nos- és un flabiol que ja era del meu pare, en pau descansi. Ara deu tenir uns 120 anys. Me'n vaig fer fer d'altres per en **Reig de Torelló**, però no tenien el so aquest. Aquest és de fusta de ginjoler. N'he provat de cirerer, de boix i d'altres fustes, però no m'agraden tant. El meu pare en va pagar vuit rals".

Com eren les festes i balls on actuava en **Roviretes**? I per quins motius actuava? "Jo havia anat a Montdòs, Rupit, Cantonigròs, Santa Maria de Corcó (Esquirol), Sant Andreu de Bancells, Sant Hilari, Joanetes, Viladrau, Sant Miquel de Cladells, Sant Sadurní d'Osona, Sant Julià de Vilatorrada, Tavèrnoles, Savassona i altres llocs que ara ja no recordo. Els dies abans de la Quaresma tenia tres concerts cada dia, i anava d'un lloc a l'altre amb bicicleta. Aquell era el jornal més clar que feia. Últimament cobrava 100 pessetes o, com a màxim, 125. En aquell temps, tots aquests poblets petits estaven habitats. En un ball d'aquests hi podia haver trenta, quaranta i fins a cinquanta parelles ballant. S'hi aplegava la pagesia de la rodalia".

Video: <https://www.youtube.com/watch?v=qVJO2jPv7Zo>

Admirat i estudiat

En **Roviretes**, a la seva última etapa, va passar a ser admirat i estudiat per musicòlegs. Va ser enregistrat, va sortir a la televisió i va rebre l'homenatge dels músics al Tradicionari. Fins i tot es va posar el seu nom a una plaça del seu poble. **Jaume Ayats**, antropòleg de la música, professor de l'ESMUC i membre del GRFO, va ser testimoni d'aquests fets i sap com ho va viure el músic: "Amb la murrieria de la classe pagesa i bosquetana. Quan vam veure com s'ho prenia i ho assimilava no va saber greu que actués en espectacles folklòrics, perquè sabia situar-se a cada lloc i era molt lúcid a l'hora de saber què li demanaven, què podia donar i què volia donar. Jo pateixo quan a cantadors o persones no habituades a l'espectacle se'ls vol posar a l'escena perquè transmetin la seva tradició oral, però sense tenir en compte que són persones i que no sempre se'ls tracta amb la mentalitat que ells han conegut, i per tant de vegades es troben desubicats".

"En canvi -continua **Ayats**- en **Roviretes** ja era la figura del músic, que va molt més enllà del paper de flabiolaire; era l'ànima musical de la festa, el sacerdot. En **Roviretes**, al món de les Guàrdies, ja

havia assumit tots els rols. Això vol dir que en aquesta nova etapa va haver d'adaptar-se; s'hi va anar ficant de mica en mica per anar veient quines eren les noves circumstàncies. Evidentment, això el va transformar, però ell n'era conscient. Amb nosaltres va tenir moltes converses en què reflexionava sobre aquests canvis, ens parlava del procés d'adaptació i el canvi de valors d'actituds, que va lligat amb aquesta transformació. Pel que fa a la interpretació, el canvi també hi va ser, però la meua impressió és que va ser inferior. Va recuperar la memòria gestual i interpretativa, i va incloure molt poc repertori nou. Senzillament, el que va canviar molt van ser les circumstàncies comunicatives: el micròfon, l'escenari, el fet de ser considerat representant d'una tradició antiga recuperable, de no ser tan valorat com a element per ballar, sinó com a concert d'escoltar...".

A més de tocar el flabiol, en **Roviretes** també cantava. El GRFO va enregistrar i publicar les seves corrandes i cançons, tal com recorda **Jaume Ayats**. "Cantava amb gust i amb gràcia, que és el que s'ha de fer. De vegades tenim aquesta idea molt actual i molt moderna que per cantar s'ha de tenir molt bona veu. En realitat en la cultura tradicional, com passa a tot Àfrica o Amèrica, cadascú té la veu que té. El que s'ha de fer és saber-la utilitzar, saber-la conduir. En **Roviretes**, que tenia una veu amb unes característiques molt particulars, tenia la capacitat de transmetre emoció i sensacions, i això es pot comprovar als exemples enregistrats".

Joan Moliner és un flabiolaire que ensenya a tocar aquest instrument a l'Aula de Música Tradicional, i també és director del grup tarragoní **Els Francolins**. Com a especialista, comenta les característiques del conjunt de flabiol acompanyat de tambor redoblant, que és el que feia en **Roviretes**: "Els que l'hem conegut directament i l'hem sentit tocar, hem tingut la sort de veure com resolva el tema de l'acompanyament en diferents gèneres. Quan vaig començar, no hi havia cap escola de música tradicional on poguessis anar a aprendre'n. El flabiol s'estudiava al conservatori, però a l'estil de la cobla, que desenvolupa la flauta i el flabiol, i molt poc el tamborí. Si volies aprendre l'estil més tradicional, no tenies cap lloc on fer-ho. En **Roviretes** va ser un músic que va estar actiu i amb plenes facultats fins a la seva mort, i va ser molt important per a nosaltres".

Diversos solistes i grups dels Països Catalans han adaptat i versionat el repertori d'en **Roviretes**: **Carles Mas**, **Els Francolins**, **Sa Cobla**, **Radiokuartet**, **Els Garrofers**, **Els Cosins del Sac**... Molts el van conèixer en l'homenatge que se li va retre al Tradicionàrius de Barcelona el 1992. El director del festival, Jordi Fàbregas, explica quin record té del pas d'en **Roviretes** pel Tradicionàrius: "El fet de convidar-lo anava en la línia que havíem començat a establir des del començament. Tota la gent que vam iniciar el festival érem conscients que estàvem recollint l'herència de tota una altra gent que havia servit de referent i d'enllaç de la tradició del país. Tal com va venir en **Roviretes**, vam convidar altra gent, com en **Peret Blanc de Beget**, en **Jaume Vidal i Vidal**, del Vendrell, el **Comare de Toloriu**... Érem conscients que sense aquesta gent poca cosa es podia fer per recuperar el testimoni. En el cas d'en **Roviretes**, hi havia un precedent del treball que s'havia establert amb en **Carles Mas**, que havia editat un disc amb ell, així que ja estàvem una mica encarrilats amb la seva manera de dir els temes musicals i de fer participar la gent amb la seva música".